

S.P.Q.R.

ROMSELSKABET

- Peter Hansen: Jeg maler det, jeg ser. Omvisning på Ordrupgaard.
- Artikel: Hvorfor flytte til Byzans, når alle veje fører til Rom?

Kære Medlemmer

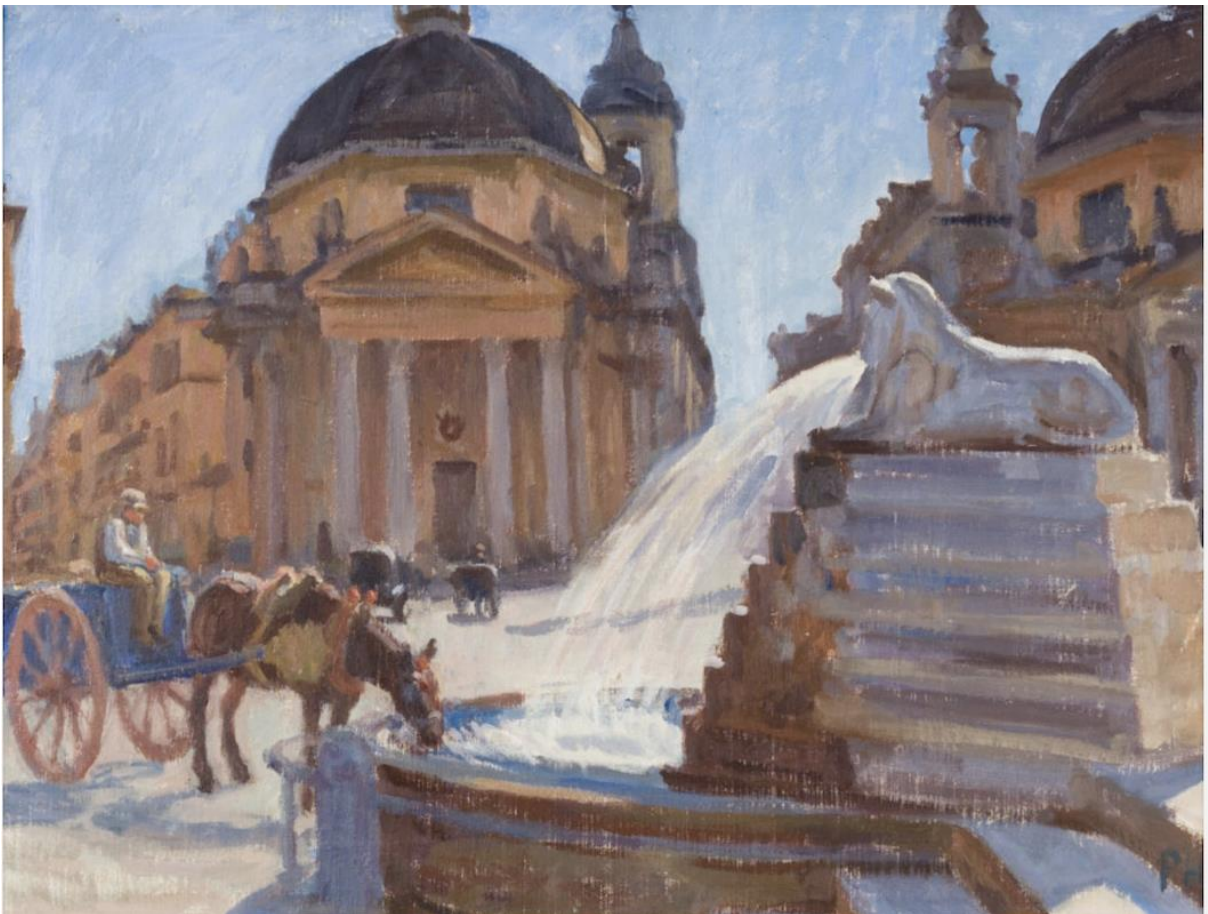
Vi har nu afsluttet første halvår med 6 velbesøgte arrangementer. Vi er nu i gang med at planlægge arrangementer for den kommende efterårssæson. Det første arrangement er allerede lagt fast. Der er to rundvisninger på Ordrupgaard som beskrevet herunder. I dette nyhedsbrev er også endnu en spændende artikel fra vores faste "husforfattere"

Hilsen og god sommer

Bestyrelsen

Peter Hansen: Jeg maler det, jeg ser

24. august 2022 og 31. august 2022 på Ordrupgaard.

Peter Hansen var en af de store Fynbomalere, men han malede ikke kun motiver fra fødebyen Fåborg og omegnen, men fandt også motiver i København samt på hans mange rejser til Rom og Italien. Ikke mindre end seks gange drog Peter Hansen sydover og havde ophold i både Rom, Civita d'Antino og Napoli/Pompei.

"...jeg maler simpelthen det jeg ser, kan man overhovedet andet...", skrev kunstneren engang om sit arbejde. Peter Hansen (1868-1928) malede muligvis blot 'det han så', men han

gjorde det med en stærk koloristisk forståelse, og i sine bedste værker formåede han med enkle midler og helt usentimentalt at fremhæve det banale og rustikke i en sådan grad, at flere malerier har opnået en nærmest ikonisk status.

Peter Hansens værker udgør en selvfølgelig og central plads i Ordrupgaards samling af dansk kunst. Han gik nemlig i skole med Ordrupgaards stifter, den jævnaldrende Wilhelm Hansen, og livet igennem bevarede de et venskab, der blandt andet lagde kimen til Wilhelm Hansens kunstinteresse. Med 15 værker er Peter Hansen den fynbo, der fylder mest i samlingen.

Peter Hansen vekslede livet igennem mellem Fåborg om sommeren og området omkring Enghave Plads i København om vinteren. Dagliglivet var Peter Hansens foretrukne motiv, om det så var legende børn eller arbejdere på bænken. Han skildrede nøgternt udsnit af virkeligheden baseret på en fascination af lys og farver, og han formåede som få at indfange øjeblikket. Men han malede også stemninger fra sine mange rejser til Italien. Med lysende friskhed og kompositorisk rytme fornemmes springvandets plaskende vand, det bølgende korn, lydene i skolegården og karrusellens snurren.

Romselskabet S.P.Q.R. har med Ordrupgaard aftalt to arrangementer til august. Begge gange starter vi kl. 17.00 med en rundvisning i særudstillingen *Peter Hansen: jeg maler det, jeg ser*. Derefter er der lidt tid på egen hånd, hvorefter vi kl. 18.30 vil spise sammen i museets café.

Der er aftalt to forskellige menuer de to aftener. Den 24. august er menuen således en 4-retters Peter Hansen-menu bestående af:

- EN HILSEN TIL BAGERNE I POMPEJI, 1904: Brød med pisket smør og olivenolie
- TÆRSKENDE OKSER, CIVITÁ D ´ANTINO, 1904: Coppa og chorizo af okse
- HØSLET PÅ ENGEN, 1902: Iste med blomster i selskab med asparges, pocheret æg og laks
- UNGE PIGER VED STRANDEN, 1909: Dagens fisk, langtidsbagte gulerødder, brunet smør og lun kartoffelsalat
- FÅR, VALBY FÆLLEDE, 1906: Fast fåremælksost, balsamico medbragt fra Italien samt knækbrød med fynske kerner

Den 31. august er menuen et charcuteribræt samt ét glas rødvin og isvand. Desserten er gammeldags æblekage.

Sted: Ordrupgaard, Vilvordevej 110, 2920 Charlottenlund

Tid: 24. august kl. 17.00 – 20.30

Pris: 480,- kr. for medlemmer af Romselskabet og 560,-kr for ikke-medlemmer. Prisen er inklusiv entré, rundvisning, Peter Hansen-menu og ét glas vin samt isvand. Tilmelding sker udelukkende ved køb af billet via dette link:

<https://romselskabet-spqr.safeticket.dk/ordrupgaard24aug>

Sted: Ordrupgaard, Vilvordevej 110, 2920 Charlottenlund

Tid: 31. august kl. 17.00 – 20.30

Pris, 320,- kr. for medlemmer af Romselskabet og 400,-kr. for ikke medlemmer. Prisen er inklusiv entré, rundvisning, charcuteribræt, æblekage og ét glas vin samt isvand. Tilmelding sker udelukkende ved køb af billet via dette link:

<https://romselskabet-spqr.safeticket.dk/ordrupgaard31aug>

Hvorfor flytte til Byzans, når alle veje fører til Rom?

Af Ole Andersen, Per Kristan Madsen (bestyrelsesmedlem) og Philip Kristian Dons Madsen

Kejser Konstantin flyttede i år 330 sin hovedstad til en lille by, Byzantion, ved Bosporusstrædet. Hvorfor i alverden dog?

Det var der formentlig flere grunde til: Magtpolitiske, militærstrategiske, økonomiske, kulturelle og måske religiøse.

Men vi begynder et helt andet sted: De såkaldte soldaterkejsere havde haft magten over Romerriget i et halvt århundrede, indtil Diocletian trådte til som kejser i år 285. Perioden var kendetegnet ved, at lokale magtfulde generaler, der også samtidigt var velhavende administratorer, blev udråbt til kejsere af deres egne soldater, der ovenikøbet meget ofte var lokale. Så myrdede de den siddende kejser, og deres egen mand trådte til, indtil han blev myrdet efter et eller et par år. Mange blev ikke anerkendt som kejsere, og der var ofte flere samtidige, konkurrerende regenter.

Situationen var indlysende ganske uholdbar. Romerriget var reelt ved at falde fra hinanden i flere dele afhængig af de lokale hæres magt. Og urolighederne medførte tillige en udtalt inflation.

Diocletian tog med store reformer fat på at bringe kontrol over tingene og samle magten hos kejseren. Han indførte tetrarkiet, d.v.s. '4-mands-styret', hvor der var to kejsere 'augusti', en i øst og en i vest, hver med en udpeget underregent og efterfølger, en 'cæsar'. Han indsatte sin ven Maximian som regent i vest med Konstantius Chlorus som cæsar (ham vender vi tilbage til), mens Diocletian selv residerede i øst med Galerius som underregent. Kejserne fravalgte Rom som hovedstad og residerede i henholdsvis Milano i vest og i Nikomedia, en lille by i Lilleasien tæt på Bosporus-strædet, i øst.

Samtidigt etablerede Diocletian et embedsværk, der var underlagt kejseren. Det medførte dels, at de lokale hærførere ikke længere var lokale nærmest almægtige fyrster med magt

både over hær og civile affærer (læs skatteopkrævning), dels at kejsermagten blev styrket kolossalt. Den halvt republikanske styreform, der havde været kutyme siden Augustus' tid blev afskaffet, og Det romerske Senats magt blev reduceret.

Diocletians eftermæle er blevet meget præget af de forfølgelser af kristne, der fandt sted under hans styre – om end omfanget er omdiskuteret. Måske var kristendommens udbredelse på den tid en reel trussel mod den kejserlige magt. De kristne nægtede jo at bede til de romerske guder og på den måde understøtte staten og kejservældet og sikre deres overlevelse ved støtte fra guderne. Romerne frygtede, at det kunne nedkalde gudernes vrede over staten. Så de kristne blev forment adgang til embeder, og kristendommen blev helt forbudt i 303.

Tilbage står, at Diocletian gennemførte kolossale administrative ændringer og styrkede statsmagten.

Men han havde til en vis grad gjort regning uden vært: Efterfølgerne ville slet ikke indordne sig under tetrarkiets system: Da Diocletian og Maximian efter reglerne trådte tilbage som kejsere i 305 blev Galerius kejser i øst og Konstantius Chlorus i vest. (Chlorus, betyder 'Den blege'). Han levede kun 1 år som kejser, så døde han, og hans tropper i Britannia udråbte umiddelbart hans søn, Konstantin (senere den store), til hans efterfølger. Ganske i modstrid med ideen med tetrarkiet. Samtidig nægtede Maximians søn, Maxentius, også at indordne sig. Han ville også være kejser. Han fik faktisk magten af senatet og regerede over det sydvestlige Europa, mens Konstantin havde magten i Gallien og Britannien. Men det varede ikke længe. Konstantin invaderede Italien og gik mod Rom. Her kom opgøret i 312 til at stå ved Den milviske Bro ved den nordlige indfaldsvej til Rom. Maxentius druknede i Tiberen under slaget og blev senere fisket op og halshugget.

Slaget ved Den milviske Bro i 312. Konstantin ser Maxentius styrte i Tiberen under flugten. Foran og over Konstantin ses et kors med nogen lighed med Chi-rho-symbolet: 'In hoc signo vinces', d.v.s. 'Under dette tegn skal du sejre'. Detalje fra et byzantisk skrift fra det 9. århundrede (Bibliothèque Nationale de France)

Galerius, der nærmest må betegnes som en overkejser, havde forsøgt at fastholde tetrarkiets ide og udnævnte sin ven Licinius til regent i vest, hvor Konstantin og Maxentius herskede. Så Licinius måtte nøjes med et mindre område i det nuværende Østrig og Ungarn samt dele af Balkan. Da så Galerius døde, kom der til overflod endnu en konkurrerende regent i øst, hvorfor Licinius og Konstantin efter slaget ved Den milviske Bro slog pjalterne sammen. Som traditionen bød, blev fælleskabet beseglet ved et ægteskab mellem Licinius og Konstantins halvsøster i Milano 313. Samtidigt bøjede de to regenter sig for den fremstormende

kristendom og udstedte det såkaldte toleranceedikt i Milano samme år, hvorved de kristne og alle andre fik lov til at dyrke den gud, de ønskede. Ydermere blev en del konfiskerede ejendomme givet tilbage til de kristne.

Det hører med til den noget forvirrede historie, at Galerius, der ellers havde været en af de mest benhårde forfølgere af de kristne, i 311 på sit dødsleje også havde udstedt et toleranceedikt, hvor de kristne fik lov til at dyrke deres gud i fred, bare de bad for den romerske stats og kejserens (!) bevarelse.

Kort efter forbrødringen med Konstantin i Milano lykkedes det for Licinius at nedkæmpe sin konkurrerende medregent i øst i 313.

Så nu var der kun to kejsere, og de enedes om at dele Romerriget mellem sig: Konstantin i vest og Licinius i øst. Men også det holdt - naturligvis - kun kort. Allerede i 314 var der militære sammenstød mellem de to, og i 324 endte det med, at Konstantin definitivt nedkæmpede Licinius.

Der var en, der var to... Nu var der kun én regent: Konstantin, og magten var både militært og administrativt samlet i hans hænder. Konstantin indførte møntenheden solidus og genoprettede tilliden til pengevæsenet, hvilket medvirkede til at standse inflationen og stabilisere økonomien.

Samtidigt var uroen omkring de kristne stilnet, og forfølgelserne ophørt. Legenden fortæller som bekendt, at Konstantin ved Den milviske Bro kæmpede under det kristne PX- eller ChiRho-symbol. Realiteten er nok, at han var monoteist, som dyrkede Apollon i skikkelse af den uovervindelige sol 'Sol invictus', der siden kejser Aurelian havde været forbundet med kejserkulten.

En Solidus, der blev indført 312, med Konstantins portræt på den ene side og Sol Invictus på den anden. Mønten er fra ca. 315. Konstantins mønter havde Sol Invictus frem til 325, altså flere år efter slaget ved Den milviske Bro og toleranceediktet fra Milano (Foto cngcoins.com)

Ifølge legenden blev han døbt og konverterede til kristendommen på sit dødsleje. Hans mor, Helena, havde til gengæld været kristen i lang tid, og inden sin død i 330 havde hun været på pilgrimsfærd til Jerusalem, hvor hun angiveligt fandt både Kristi kors, torne fra tornekrone og nagler, der blev hjembragt som relikvier. Nogle af dem opbevares i kirken Santa Croce in Gerusalemme i Rom.

I 330 mente Konstantin åbenbart, at tiden var inde til at begynde på en frisk: Han flyttede

rigets hovedstad til den lille græske by Byzantion på den europæiske side af Bosphorus-strædet. Byzantion havde været græsk i næsten 1000 år.

Magtpolitisk og militærstrategisk gav det god mening. Konstantin fjernede sig med sin embedsstand fra senatet i Rom med alle dets intriger. Kejseren overtog nu tillige ganske de mere orientalske traditioner med et stort hof og magtfulde embedsfolk omkring sig. Modellen for senere europæiske kejser- og kongedømmer var lagt. I Byzantion kom han nærmere rigets hærstyrker, der var engagerede mod truslen fra syd/øst fra Sassanidernes kæmperige i Persien og langt ind i Asien, og samtidigt kom han tættere på de gotiske stammer ved Sortehavet, der var begyndt at gøre indfald i Romerriget over Donau-floden og ned i Balkan. Kejsernes nærhed var med til at sikre troppernes loyalitet. Hertil kom, at informationer om angreb kunne være længe undervejs, helt til Rom, så reaktionerne kom sent.

Økonomisk gav det også mening: Rigets økonomiske centrum m.h.t. handel lå i den østlige del, især omkring det nuværende Syrien og Grækenland og i den østlige del af Middelhavet. Handlen blev dels truet af pirater, dels af de lange transportveje til Rom. Nu blev afstandene til hovedstaden kortet betydeligt af. Byzantion, eller som det snart blev: Konstantinopel, lå centralt for udvekslingen af varer mellem Indien, Kina og Middelhavsområdet. De store byer som Rom, Athen og ligeledes Konstantinopel var massivt afhængige af kornimport. Men også mere luksusbetonede varer var vigtige. Indisk peber er således fundet flere steder i Europa. Også tekstil var en vigtig importvare. Olie og vin var vigtige levnedsmidler. Romersk glas og keramik er fundet helt ovre i Indien. Og varer eksporteredes også mod Nord-europa. Told på importerede varer var en vigtig indkomst-kilde for staten, selvom også ejendomsskatter – og sågar arveafgifter – var vigtige.

Kort over riget under tetrarkiet med Byzantion og Nikomedia ved Bosphorus-strædet. Ostrogoterne var bosat nord for Sortehavet, og Sassanidernes rige lå øst for Eufrat. Nikomedia lå i Bithynia, hvorfra Konstantins mor stammede, og hvor kristendommen meget tidligt blev udbredt ligesom i det nærliggende Armenien, hvor de første kirker blev bygget allerede i det 1. århundrede efter Kristus (Coppermine Photo Gallery)

Samtidigt opfattede den romerske elite klart det græske område, hvortil områderne i Lilleasien hørte, som dét kulturelle centrum: Overklassen havde ejendomme i området og talte græsk, som vi i dag anvender engelsk som andet sprog. Og det hørte med til god opdragelse at sætte sig ind i græsk kultur, litteratur og kunst, den hellenistiske arv. Græsk kultur flød allerede fra før Kristi fødsel ind over Romerriget, og en kejser som Hadrian (117-138) stod centralt i dens udbredelse. De klassiske græske skulpturer blev kopieret, og mange af de helt store græske kunstværker kender vi i dag kun via romerske kopier.

Måske har Konstantin som monoteist (enten det nu var Sol Invictus eller Kristus, der blev tilbedt) også haft behov for at fjerne sig fra byen Rom med alle dens 'hedenske' templer og traditioner – det var jo stadig tilladt at dyrke de antikke guder. Kristendommen blev først statsreligion i 384 under kejser Theodosius længe efter Konstantin. Og Konstantinopel blev hurtigt hovedsæde for den ortodokse kirkes patriark.

Betydningen af den vestlige del af riget var aftagende. Alle veje førte ikke længere til Rom.

Så der var mange årsager til at finde en anden hovedstad og begynde på en frisk oven på de mange år med borgerkrig, religiøs uro og økonomisk ufare. I forvejen havde østrigets hovedstad ligget i Nikomedia ved Bosporus-strædet på den lille-asiatiske side, så hvorfor Konstantin i 330 valgte Byzantion på den anden side af Bosporus-strædet er uklart. Men velvalgt: Byzans eller Konstantinopel (eller for grækerne blot 'Polis', d.v.s. 'Byen' og for vikingerne Miklagård) vedblev i mere end tusind år at være den store by i Europa, lige indtil den blev erobret af osmannerne i 1453 – efter at byen aldrig helt var kommet sig efter plyndringen under det 4. korstog i 1204. Det var således vesterlændinge, der primært svækkede byen. Men i sin storhedstid var byen uovertruffen med store bygningsværker og en million indbyggere. Konstantin byggede et kæmpe palads til sig selv, hoffet og sin store administration, der hvor sultanernes palads, Topkapi, senere kom til at ligge. Endvidere byggede han en kæmpemæssig arena, Hippodromen. Og allerede under Justinian 1 den Store (527-565) kom de store kirkebyggerier: Hagia Sofia og Hagia Irene til. Byen har været overvældende imponerende, og blev efter Justinians omfattende generobringer af tidligere romersk territorium hovedstad for et fornyet romerrige. Samtidigt fik Justinians reformer indenfor lovgivning og økonomi blivende betydning. Byzantinerne opfattede sig og kaldte sig romere lige til rigets undergang i 1453. Uanset at sproget i administrationen, lovgivningen samt kirkesproget snart overgik til græsk. Samtidigt blev Justinian næsten symbolsk den sidste kejser, der talte latin som modersmål. De efterfølgende talte græsk.

Placeringen af den ortodokse kirkes patriarkat i Konstantinopel og osmannernes overtagelse af byen i 1453 var baggrunden for, at ideen om, at Moskva var Romerrigets viderefører som Det tredje Rom, opstod i det russiske Moskva efter sejren over mongolerne. Konstantinopel skiftede navn til Istanbul, der såmænd kommer fra det græske 'eis ten polin', der betyder 'til byen' Svarende til det latinske 'ad urbem', der stod for Rom.

Det vestromerske rige faldt til gengæld hurtigt fra hinanden efter den sidste deling af Romerriget i 395 med invasioner af vandaler, goter og frankere. Allerede i 476 blev den sidste vestromerske kejser afsat: Han hed Romulus Augustus kaldet Augustulus (den lille Augustus) og var blevet kejser blot ti måneder forinden som ti-årig, men han blev aldrig anerkendt af den østromerske kejser. Generalen Odoacer med barbarisk ophav afsatte den unge kejser og blev hersker over den sidste rest af Vestromeriget. Odoacer anerkendte den østromerske kejser Zeno som sin over-kejser, bevarede senatet i Rom og lod Romulus Augustus leve videre nær Napoli. Alligevel anses Odoacer ikke for at være en del af den officielle kejserrække, og Augustulus er derfor den endegyldigt sidste kejser i vest. Et brev fra

Odoacers efterfølger Teoderik den Store i 511 til en 'Romulus' angående en aftægt tyder på, at Romulus stadig levede på dette tidspunkt, men hans videre skæbne kendes ikke.

Det var østromerske tropper, der under kejser Justinian i år 553, gav Rom et dødsstød, da de under belejringen af byen mod de ostrogotiske tropper ødelagde akvædukter for at stoppe vandforsyningen.

Det var bogstavelig talt Untergang des Abendlandes.

Men den byzantinske indflydelse på Vesteuropa, inklusive Norden, blev af afgørende betydning for udviklingen i den lange periode, som fulgte, nemlig middelalderen. Og det er en helt anden historie.

Romselskabet S.P.Q.R

Vesterdalen 52 | 2870 Dyssegård | Telefon 22 30 64 60 | mogensbang@vesterdalen.dk

Jyske Bank 7854 1361115

